

İLK MEZUNLARININ ANLATIMIYLA BÜYÜK AĞA KUR'AN KURSU'NUN TEŞEKKÜL SÜRECİ

Faysal ARPAGUŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi,
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı

Assistant Professor, Tokat Gaziosmanpaşa University,
Faculty of Theology,
Department of Holy Qur'an Reading and Recitation Science

Tokat / Türkiye

faysal.arpagus@gop.edu.tr

<https://ror.org/01rpe9k96>

MAKALE BİLGİLERİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Süreç:

Gönderim Tarihi: 16 Ekim 2025

Kabul Tarihi: 11 Aralık 2025

Yayınlanma Tarihi: 25 Mart 2026

Hakemlik Süreci:

Bu makale, editöryal ön değerlendirmeyi takiben çift taraflı kör hakemlik süreci kapsamında en az iki dış hakem ve bir iç hakem tarafından değerlendirilmiştir.

Benzerlik Taraması:

Makale, intihal tespit yazılımları (İntihal.net / Turnitin / iThenticate) kullanılarak taranmıştır.

Araştırma Etiği Beyanı:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiş; yararlanılan tüm kaynaklar eksiksiz biçimde kaynakçada belirtilmiştir.

Yapay Zeka Etik Beyanı:

Yazarlar, bu makalenin hazırlanması sırasında yapay zeka tabanlı hiçbir araç veya uygulamanın kullanılmadığını beyan ederler. Tüm içerik, yazarlar tarafından kabul görmüş bilimsel araştırma yöntemleri ve etik standartlara uygun olarak üretilmiştir.

Etik Kurul Onayı:

Bu çalışma, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 22.08.2025 tarihli ve 13 sayılı oturumunda alınan 01-53 numaralı karar ile onaylanarak gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansman Bilgisi:

Bu araştırma için herhangi bir fon, hibe veya finansal destek alınmamıştır.

Telif Hakkı ve Lisans:

Yazarlar, yayımlanan çalışmalarının telif hakkını muhafaza eder. Bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı kapsamında yayımlanmaktadır.

Etik Bildirim:

ilahiyyatdergi@amasya.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amailad/policy>

Article Type:

Research Article

Article History:

Received: 16 October 2025

Accepted: 11 December 2025

Published: 25 March 2026

Peer Review:

Following an initial editorial screening, this article was evaluated through a double-blind peer review process by at least two external reviewers and one internal reviewer.

Plagiarism Check:

The manuscript was screened for plagiarism using similarity detection software (İntihal.net / Turnitin / iThenticate).

Ethical Statement:

The authors confirm that this study was conducted in accordance with the principles of academic research and publication ethics, and that all sources used are appropriately cited.

Artificial Intelligence Ethical Statement:

The authors declare that no AI-based tools or applications were used during the preparation of this manuscript. All content was produced by the authors in compliance with accepted scholarly research methods and ethical standards.

Ethics Committee Approval:

This study was conducted with the approval of the Tokat Gaziosmanpaşa University Rectorate Social and Human Sciences Research Ethics Committee, granted in the session dated 22/08/2025 and numbered 13, under decision number 01-53.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

Grant Support:

This research received no specific grant from any funding agency, commercial entity, or non-profit organization.

Copyright & License:

The authors retain the copyright of their work. This article is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Complaints:

ilahiyyatdergi@amasya.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amailad/policy>

Atıf | Cite as

Arpaguş, Faysal. "İlk Mezunlarının Anlatımıyla Büyük Ağa Kur'an Kursu'nun Teşekkül Süreci".

Amasya İlahiyat Dergisi, Özel Sayı (Mart 2026): 30-57.

<https://doi.org/10.18498/amailad.1805139> | <https://aid.amasya.edu.tr>

Öz

Bu makale, Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Amasya İl Müftülüğü bünyesinde faaliyet gösteren Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'nun teşekkül sürecini, tarihsel bağları nedeniyle Bakacak Kur'an Kursu'ndan başlayarak ele almaktadır. Çalışma, hafızlık eğitiminde yarım asra yaklaşan tecrübesiyle Büyük Ağa Kur'an Kursu'nun dinî ve kültürel hayattaki yerini vurgulamayı, kurumun oluşum sürecine ışık tutmayı ve tarihini kayıt altına almayı amaçlamaktadır. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş olup, kursun kayıt defterinde ismi bulunan ilk öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler aracılığıyla döneme tanıklık edenlerin anlatıları kayıt altına alınmış ve içerik analiziyle kursun teşekkül sürecine ilişkin ana temalar belirlenmiştir. Bulgular, eğitim faaliyetlerinin 1970'li yılların ikinci yarısında Amasya Merkez Gökmedrese Mahallesi'ndeki Bakacak Kur'an Kursu'nda elif-bâ öğretimiyle başladığını ve hafızlık eğitimiyle devam ettiğini göstermektedir. Ancak buradaki fiziki koşulların yetersizliği, geçici görevlendirmelerle gelen öğretmenler arasındaki yöntem farklılıkları ve kaynak kısıtlılığı, Bakacak'ın hem temel eğitim hem de hafızlık için nitelikli ve sürdürülebilir bir eğitim ortamı sunma anlamında yetersiz kaldığına işaret etmektedir. Bu bağlamda, 1977 yılının Eylül ayında Seyit Ahmet Fırat'ın Kur'an kursu öğreticisi olarak Bakacak'a atanması bir dönüm noktası olmuştur. Fırat'ın öncülüğünde, mevcut mekânın sınırlılıklarını aşmak ve temel eğitimle hıfzı birbirinden ayırmak amacıyla Osmanlı döneminde inşa edilen ve 1980 yılı itibarıyla restorasyonu tamamlanan Kapı/Kapu Ağası (Büyük Ağa) Medresesi'nin hafızlık eğitimi için elverişli bir mekân olduğu yetkili kişilerce değerlendirilmiş ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne müracaatta bulunulmuştur. Başlangıçta resmî onay alınamamasına rağmen, çeşitli girişimlerle medresenin kullanımı fiilen başlatılmış ve hukuki süreçler peyderpey tamamlanmıştır. Zamanla kurumsal bir kimlik kazanan kurs, yılda ortalama 35-40 hafız yetiştiren bir eğitim müessesesine dönüşmüştür. Geçmişte hem kadrolu hem de fahri öğretmenlerin görev yaptığı Büyük Ağa Kur'an Kursu, günümüzde kadrolu öğretmenler, hizmetli ve destek personeli dahil olmak üzere yaklaşık otuz kişiyi bünyesinde barındırmakta, disiplinli eğitim anlayışıyla hafızlık eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmanın bulguları; mekânın eğitim ve öğretime elverişliliğinin, sık ve düzenli tekrarların, rekabetçi uygulamaların, mukabele ve teravîh gibi pratiklerle öğrencilerin desteklenmesinin ve ders dışı etkinliklerin hafızlık eğitiminde başarı ve kaliteyi artırmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kıraat, Hafızlık Eğitimi, Amasya Büyük Ağa, Teşekkül Süreci

The Establishment Process of the Buyuk Aga Qur'an Course as Told by Its First Graduates

Abstract

This article examines the establishment process of the Buyuk aga Hifz Qur'an Course, which operates under the Amasya Provincial Directorate of Religious Affairs (affiliated with the Presidency of Religious Affairs). The study traces the institution's origins back to the Bakacak Qur'an Course due to their historical connection. Drawing on the institution's nearly half-century of experience in hāfız education, this study aims to highlight its significance in religious and cultural life, shed light on its foundational process, and document its history. A qualitative method was adopted in the research, utilizing semi-structured interviews conducted with the first students listed in the course's registration records. Through these interviews, the narratives of eyewitnesses to that period were recorded, and the main themes related to the course's formation were determined through content analysis. The findings show that education began with basic Qur'anic literacy (elif-bâ) at the Bakacak Qur'an Course in the Gökmedrese Neighborhood of central Amasya in the second half of the 1970's, subsequently continuing with hāfız education. However, inadequate physical conditions, pedagogical inconsistencies among temporary instructors, and resource constraints indicated that Bakacak was insufficient in providing a qualified and sustainable environment for both basic education and memorization. In this context, Seyit Ahmet Fırat's appointment as a Qur'an Course instructor at Bakacak in September 1977 marked a turning point. Under Fırat's leadership, authorized personnel determined that the Kapı/Kapu Ağası (Grand Aga) Madrasah, built during the Ottoman period and restored by 1980, was suitable for hifz education, and an application was submitted to the General Directorate of Foundations. Although official approval was not immediately granted, the de facto use of the Madrasah was initiated through various efforts, and the legal processes were subsequently completed gradually. Over time, the course has developed an institutional identity and has become an educational center that trains an average of 35-40 hāfız per year. The Buyuk Aga Qur'an Course, which previously relied on both permanent and volunteer teachers, now employs approximately thirty staff members, including permanent teachers, service staff, and support personnel. With its disciplined approach to education, it holds a distinguished position in hifz training. The findings of the study reveal that the suitability of the educational space, frequent and regular repetition, competitive practices, supporting students with activities such as mukabele and tarawih, and extracurricular events play a pivotal role in increasing success and quality in hifz education.

Keywords: Tafsīr, Qirāāt, Hifz Education, Amasya Buyuk Aga Madrasah, Establishment Process.

Giriş

788/1386-1387 yıllarında Osmanlı topraklarına katılan Amasya, Çelebi Mehmet, II. Murat, Fâtih, II. Bâyezid ve Yavuz gibi padişahların şehzadelik yaptığı bir şehirdir.¹ Bununla bağlantılı olarak Osmanlı idaresinin şehre, ticari ve siyasi bakımdan olduğu kadar eğitim ve öğretimi nitelikli hale getirmek için kültürel bakımdan da yatırım yaptığı ifade edilmektedir.² Nitekim Amasya'daki Osmanlı dönemi tarihi eserleri, bunun somut göstergesidir. Bunlar içerisinde çalışmamızı ilgilendiren iki medrese vardır. İlki, bugünkü Gökmedrese Mahallesi Torumtay sokak no.109'da eskiden Feyziye Dârü'l-hadîs'inin karşısında konumlanan³ Hayriye ya da diğer adıyla Yukarı Bakacak Medresesi, ikincisi ise Şamlar mevkii Bahçeleriçi Mahallesiindeki Büyük Ağa ya da nâm-ı diğer Kapı/Kapu Ağası Medresesi'dir.

Hayriye Medresesi'nin 1795 yılında inşa edildiği belirtilir.⁴ Abdîzâde Hüseyin (öl. 1939), "Esbak Amasya mütesellimi dergâh-ı âlî kapıcıbaşlarından Türedizâde el-Hâc Ali Ağa tarafından 1210'da bina ve Hayriye namıyla tevsîm edilmiş ve Yukarı Bakacak Medresesi demekle meşhûr olmuştur." der. İster rûmî ister hicrî olsun belirtilen 1210 tarihi, miladî 1795/1796 tarihlerine tekabül etmektedir. Abdîzâde yapılış tarihine ilaveten bânisinin buraya üç dükkân, iki kahvehane ve bir bağını vakfettiğini, hali hazırda ortası bahçeli, ahşap ve büyük yapı bir medrese olduğunu, binasının kısmen mevcut, vakfiyesininse mefkûd olduğunu da ifade etmiştir.⁵ Mevcut durumu itibarıyla Bakacak Kur'an Kursu binasının toplamda 250 m² kadar olduğu ve ortasındaki bahçenin bugün bulunmadığı göz önüne alınırsa medresenin büyük oranda tahrip olduğu anlaşılmaktadır.

¹ Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn Yasar, *Amasya Tarihi*, thk. Songül Keçeci Kurt vd. (Samsun: Uğur Ofset, 2022), 1/169.

² Gediz Uruk, *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu ve Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi* (Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994), 7-8.

³ Hasan Yerkazan, "Amasya Dârü'l-Hadîsleri", *Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Kültür-Edebiyat* (Amasya: Amasya Valiliği & Amasya Belediyesi, 2017), 2/2/1416.

⁴ Aysun Kanbur - Engin Kanbur, "Medreselerde Eğitim, Yönetim ve Organizasyon Faaliyetleri: Amasya Medreseleri Açısından Bir Değerlendirme", *I. Amasya Araştırmaları*, ed. Yavuz Bayram, 2. Kitap (Amasya: T.C. Amasya Valiliği, 2007), 1273.

⁵ Yasar, *Amasya Tarihi*, 1/169.

Büyük Ağa Medresesi'ne gelince o, Sultan Bâyezîd Han-ı Sâni'nin Amasya'da kapı ağası olan Hüseyin Ağa tarafından 894/1489 yılında yaptırılarak vakfiyesi tanzim edilmiş bir medresedir. Binası gayet sağlam, etrafı muntazam, odaları geniş ve dershaneleri mükemmeldir. Ancak Abdîzâde onu "el-Yevm harab bir halde herkesi müteessir etmektedir." şeklinde nitelemekte,⁶ Süheyl Ünver de bunu teyit etmektedir.⁷ Fransız mimar, sanat tarihçi ismi ve gezgin Albert-Louis Gabriel'e (öl. 1972) ait çizim göz önüne alınırsa medresenin 20. yüzyıl başlarında ayakta olduğu,⁸ fakat depremlerle zarar gördüğü ve 1940'tan sonra yıkılmaya bırakıldığı ifade edilmektedir.⁹ 1980'de tamamlanan son onarımından önce burası, çok harap olsa da bir ara Amasya Sanat Okulu Atelyesi olarak kullanılmıştır.¹⁰

Tarihi geçmişleri kısaca özetlenen bu iki medreseden Hayriye yani Yukarı Bakacak Medresesi'yle alakalı yapılmış herhangi müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak Amasya medreselerinden bahsedilirken ona da kısaca değinen çalışmalar vardır. Bu bağlamda Gözde Bilsel Varol'un XIX. ve XX. Yüzyıla İntikal Eden Amasya Medreseleri adlı yüksek lisans tezi örnek gösterilebilir.¹¹ Fakat Büyük Ağa Medresesi'ne dair yapılan bazı müstakil çalışmalara rastlanmaktadır. Bunlar içerisinde Muhammet Enes Yüksek tarafından hazırlanan *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi* adlı yüksek lisans tezi kanaatimizce en başta gelir. Çünkü Yüksek, İslam tarihinde eğitim-öğretim faaliyetlerini, medresenin ortaya çıkışını, Osmanlı'ya kadar tarihçesini ve medreseleri, Osmanlı medreselerini ve ardından Amasya medreselerini muhtasar bir şekilde aktardıktan sonra Amasya medreseleri içerisinde önemli bir yer tutan Büyük Ağa Medresesi'ni tafsilatlı bir şekilde ele almıştır.¹²

⁶ Yasar, *Amasya Tarihi*, 1/165-166.

⁷ Ali Rıza Ayar - Recep Orhan Özel, "Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Amasya Günlükleri'nin Tanıtımı ve Sadeleştirilmesi", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2013), 162.

⁸ Albert-Louis Gabriel, *Monuments Turcs d'Anatolie* (Paris: y.y., 1934), II/54.

⁹ Gülay Burgaz, "Kapı Ağası Medresesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/342-343.

¹⁰ Urak, *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu ve Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi*, 134.

¹¹ Gözde Bilsel Varol, XIX. ve XX. Yüzyıla İntikal Eden Amasya Medreseleri (Amasya: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

¹² Muhammet Enes Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına*

Konu hakkındaki bir diğer çalışma “Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi'nin Amasya Dinî Mûsikîsine Katkısı” adlı makaledir. Fatih Koca makalesinde, Amasya Mûsikî Cemiyeti ile Büyük Ağa Medresesi'nin iş birliğini ele almakta ve mûsikîyi öğrenen medrese hafızlarının cami merkezli ezan, salâ, mevlit gibi dini mûsikî formlarını usulüne uygun icra ettiklerinden, mûsikînin sadece estetik değil, aynı zamanda dini tebliğ ve manevi etki için araç olduğundan bahsetmektedir.¹³ Bu manada Eren Köksal tarafından hazırlanan *Amasya'da Dinî Musiki Geleneği* adlı yüksek lisans tezi de zikredilmeye değerdir. Köksal tezinde Büyükağa'nın sadece hafızlık yaptırmadığından, meşk usulüyle icra edilen dinî musiki kültürünün yaşatıldığı bir mekân olarak Büyük Ağa Kur'an Kursu'ndan bahsetmekte ve bunun hafızlık eğitimiyle iç içe geçtiğini dile getirmektedir.¹⁴

Bir diğer makale ise Ayşegül Gün, Şuayip Özdemir ve Halil Apaydın tarafından kaleme alınmıştır. “Bir İlmi Geleneğin Merkezi: Büyükağa Kur'an Kursu -Hafızlık Eğitimi, Niteliği, Sorunları ve Beklentileri-” adlı çalışmada yazarlar, Büyük Ağa Kur'an Kursu örneğinde hafızlık eğitiminin tarihsel gelişimini, pedagojik yönlerini ve güncel uygulamalarını kritik ederek ele almaktadır. Bulgular arasında öğrencilerin büyük oranda kendi istekleriyle orada bulundukları, mekânın tarihi ve estetik yapısının ezber yapmaya olumlu katkı sağladığı, öğrenci-hoca ilişkilerinin genellikle sabır ve anlayış üzerine kurulu olduğu, bunların yanında pedagojik formasyon eksikliği ve sosyal etkinliklerin yetersizliği gibi hususlar dile getirilmiştir.¹⁵ Bu meyanda Ramazan Diler ve Faysal Arpaguş tarafından Uluslararası Amasya Sosyal Bilimler Araştırmaları Sempozyumu-II (Türkiye Yüzyılında Amasya)'da sunulan “Virane Bir Osmanlı Medresesi Kapı Ağası'nı Büyük Ağa

Etkisi (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

¹³ Fatih Koca, “Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi'nin Amasya Dinî Mûsikîsine Katkısı”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2016), 127-137.

¹⁴ Eren Köksal, *Amasya'da Dinî Mûsikî Geleneği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

¹⁵ Ayşegül Gün vd., “Bir İlmi Geleneğin Merkezi: Büyükağa Kur'an Kursu -Hafızlık Eğitimi, Niteliği, Sorunları ve Beklentileri-”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (2018), 211-240.

Hafızlık Kur'an Kursu'na Dönüştüren Öncü İsim: Seyit Ahmet Fırat" başlıklı bildiri de zikredilmeye değerdir.¹⁶

Sayılanlar arasında Büyük Ağa Medresesi'nin hafızlık Kur'an kursu olarak teşekkül sürecini konu edinen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Belki Diler ve Arpaguş tarafından sunulan bildirinin buna yakın olduğu söylenebilir; ancak söz konusu bildiri odağına Seyit Ahmet Fırat'ı almaktadır. Bu çalışmada ise daha geniş bir perspektiften ilk mezunlarının tanıklıkları ve resmi evraklar üzerinden Büyük Ağa Kur'an Kursu'nun teşekkül süreci ele alınmıştır ki bu yönüyle makale, diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Nitel bir araştırma olan çalışmada katılımcılarla mülakat yapılarak onlara her iki kursa nasıl ve hangi tarihlerde katıldıkları, bu kursların Diyanet tarafından resmi olarak açıldıktan sonra başlangıçlarıyla alakalı herhangi bir şey bilip bilmedikleri, kursların fiziki imkanları, eğitim veren hocalar yanında kimlerin hangi tür işleri yaptıkları, müfredatın içeriği, kurslardaki günlük rutinin nasıl işlediği, bulundukları süre içerisinde unutamadıkları anıları gibi açık uçlu sorular yöneltilmiş ve onların tanıklıkları üzerinden süreç resmedilmeye çalışılmıştır. Böyle bir çalışmayla, geçmişte yılda 45-55,¹⁷ bugün ise 25-35 (K1, K3) arasında hafız yetiştiren, hafızlık eğitim tecrübesi yarım asra yaklaşan, yetiştirdiği hafızların Türkiye ve Dünya derecesi yaptığı Büyük Ağa Kur'an Kursu'nun dinî ve kültürel hayattaki yerine değinmek, kurumun oluşum sürecine ışık tutmak ve tarihine kayıt düşmek amaçlanmıştır.

1. Bakacak Kur'an Kursu

Bu başlık altında resmi olarak 1953 yılında Amasya İl Müftülüğü bünyesinde eğitim-öğretim faaliyetine başlayan;¹⁸ ancak değişim ve dönüşümün başka bir noktaya evrildiği Bakacak Kur'an Kursu'nun¹⁹

¹⁶ Ramazan Diler - Faysal Arpaguş, "Virane Bir Osmanlı Medresesi Kapı Ağası'nı Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'na Dönüştüren Öncü İsim: Seyit Ahmet Fırat", *Uluslararası Amasya Sosyal Bilimler Araştırmaları Sempozyumu-II Türkiye Yüzyılında Amasya*, ed. Hadi Belge vd. (Amasya: Amasya Üniversitesi Yayınları, 2025), 119-120.

¹⁷ Amasya İl Müftülüğü Gençlik Koordinatörlüğü, "Din Hizmetine Adanmış Ömürler İsmail Batman Büyükağa Medresesi Hafızlık Kur'an Kursu Yöneticisi", *Facebook* (09 Ekim 2020).

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Ekler, Ek-1: Bakacak'ın İlk Açılış Tarihi Bilgisini İhtiva Eden ve Öğrenci Kapasitesini Gösteren 1988 Tarihli Valilik Olur Yazısı.

¹⁹ Videolarım Burada, "Amasya Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu Tanıtım Filmi", *Youtube* (10 Aralık 2015).

1975'ten sonraki öğrenci kayıt süreci, kursun fiziki yapısı, eğitim sistemi ve günlük işleyişi hakkındaki bilgilere yer verilecek ve bu bilgiler, katılımcıların beyanlarına dayandırılacaktır.

1.1. Kayıt Süreci

Kendileriyle mülakat yapılanlara "Bakacak Kur'an Kursu'na kayıt sürecinin prosedürünü bilip bilmedikleri ve böyle bir kursun varlığından nasıl haberdar oldukları" sorulduğunda onların prosedüre dair herhangi bir bilgilerinin olmadığı; fakat aile teşviki, manevi motivasyon ya da daha başka bir sebeple kendilerini orada bulduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcılardan bir tanesi, İmam-Hatip okuluna kayıt yaptırmak için barınma probleminin çözülmüş olması gerektiğine istinaden uzun uğraşlar neticesinde kendisini orada bulduğunu ifade etmiştir (K2). Bir diğeri, ailenin tek erkek çocuğu olmasına binaen Kur'an'a hizmet gibi ulvi bir gayeyle Bakacak'la tanışmış, fakat kursun kayıt tarihini bilemeyip geçirdikleri için o günkü il müftüsünün devreye girmesiyle Amasya merkezde evi olan bir öğrenci gündüzlü yapılmış ve böylece ona yer açılmıştır (K5). Bir başkası ise köy imamlarının tavsiyesiyle Bakacak'a kaydolduğunu belirtmiştir (K1, K6).

Kursa kayıt yaptıranların daha ziyade kırsal kesimden fakir aile çocukları olduğu, oraya ilkokulu bitirdikten sonra geldikleri (K1, K2, K3, K6, K7); ama bunun istisnalarının da bulunduğunu ifade edilmiştir (K4, K5). Katılımcılardan bazıları, kursa kayıt yaptırdıklarında yaşça kendilerinden 4-5 yaş büyük olan bazı Kur'an talebesi öğrencilerinin orada kaldıklarını ve buna istinaden aralarında birtakım problemler çıktığını belirtmiştir (K1, K2, K3, K4, K5).

1.2. Bakacak'ın Fiziki Yapısı

Katılımcılar Bakacak kurs binasının maksimum 250 m² kadar olduğunu ifade etmiştir (K1, K3).²⁰ Onların tariflerine göre bodrum katta kömürlükten bozma havasız ve rutubetli bir yemekhane, girişte tuvalet ve abdesthane, üst kattaki odaların biri dersane, diğeri de müşterek mescit ve yatakhane (K1, K2, K3, K6). Mescit ve yatakhane olarak kullanılan bu oda, büyükçe bir oda olup kenarlarına ranzalar yerleştirilerek ortası namaz kılmak için elverişli hale getirilmiştir (K2, K6). Tüm öğrencilerin

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Urak, *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu ve Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi*, 147-148. Urak işaret edilen sayfalarda yapının tam ölçülerini vermektedir.

eğitim gördüğü tek bir sınıf vardır (K6). Başlangıçta 30 (K1, K2), daha sonra 40+1 (K5), daha sonra da ranzalar üç kata çıkartılarak kursta barınan öğrenci mevcudu artırılmıştır (K6, K7). Katılımcılardan biri Bakacak'ın "öğrenci talebini karşılayamayacak derecede yetersiz ve çok eski" (K6), bir diğeri de "öğrenci sayısına göre alan yetersiz ve küçük" (K7) diye nitelemiştir. K5, bu zorlu koşullara ve olumsuzluklara binaen bazı öğrencilerin geri döndüklerini, hatta bu durumun kendisinde başlangıçta bir tedirginlik meydana getirdiğini ifade etmiştir.

1.3. Eğitim ve Öğretim

Bakacak Kur'an Kursu'nun açılma felsefesinde "tertemiz dimağlara Kur'an'ı nakşetme"nin amaçlandığı ifade edilmektedir.²¹ Bu amacı gerçekleştirebilmek için öğrenciler, tıpkı gelenekte olduğu gibi²² elif-bâ'dan başlamaktaydı (K1, K2). Amasya'nın çeşitli camilerindeki din görevlileri, görevlendirmeye oraya gidip geldiği için pek bir ilerleme kaydedilemiyordu (K1, K2, K3). O zamanlar kursun kadrolu hoca, aslen Çorumlu olan Celal Hoca isminde birisiydi (K1). Hoca daha sonra Çorum'a geri dönmüştür (K1, K2). Bu durum, Seyit Ahmet Fırat'ın Bakacak'a Kur'an kursu öğreticisi olarak atanmasına kadar devam etmiş (K1, K2), ardından Mustafa Keskiner (K2, K5), ve daha sonra da Mustafa Deliküçük kursta hocalık yapmıştır (K6). İlerleyen zamanlarda İsmail Batman, Mahmut Bacanak, Bekir Aksu ve Arif Bayoğlu'nun da kursun hocalarından olduğu ifade edilmiştir (K7).

Başlangıçta Sultan Bâyezid Câmii İmam-Hatibi Mehmet Ali Aydemir hıfzı (ezberi) dinlemeye gelir (K2), müezzin Hicabi Gökyar da kursta talim dersleri verirdi (K1, K2, K5, K6). Ders vermek için kursa gelenlerden bir tanesi de güzel sesiyle bilinen ve daha sonra İstanbul'a giden İhsaniye Camii İmam-Hatibi Şerafettin Pamuklu idi (K1, K5). Bu dönemde elif-bâ öğretimi ve hıfz karışık, dini bilgiler müşterek idi (K1, K2, K3). Amasya Kur'an Kursları Müdürü Arif Pekel Dini Bilgiler dersini vermek için bazı günler öğleden sonra kursa gelirdi (K2, K3). "Biz kursa başladığımızda -1980 ve sonrasında- her şey düzene girmişti. Elif-bâ öğretimi, surelerin ezberletilmesi, hafızlığa geçecek olanların deneme ezber çalışması ve Temel Dini Bilgiler dersinin saati belliydi." (K5, K6, K7).

²¹ Videolarım Burada, "Amasya Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu Tanıtım Filmi" (10 Aralık 2015).

²² Tuncay Karateke, "Bir Kur'an Öğretmeni: Hafız Abdullah Nazırlı (Hayatı, Eserleri ve Kur'an Öğretim Yöntemi)", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (2015), 72.

1.4. Kursta Günlük Rutin

Dersler 8'de başlar, 12'ye kadar devam ederdi (K5, K6, K7). Bu işleyiş, yoğun bir disiplin ve öğrenci sorumluluğu üzerine kuruluydu (K1, K5). Her öğrenci kişisel temizliğini kendi yapar, kursun genel temizliği nöbetçi öğrenciler tarafından gerçekleştirilirdi. Ayrıca bir temizlikçi yoktu (K1, K3, K5). Gece nöbeti ya da kursun genelini ilgilendiren diğer işler, o günkü nöbetçi öğrenciler tarafından yerine getirilirdi (K3, K5). Öğle namazından sonra bireysel olarak ders çalışmaya geçilir, akşam mütalaa olurdu (K7).

Kursun iase ve gelir gideriyle Ahmet Eraslan ilgilenirdi (K1, K2). Onun yaptığı işi bugün Diyanet Vakfı Temsilcisi yerine getiriyor. Gece geç vakte, 10'a hatta 11'e kadar kursta kaldığı olurdu (K1, K5). Seyit hocanın da gecenin bir yarısında öğrencileri denetlemek için kursa geldiği, özellikle soğuk kış gecelerinde öğrencilerin sağlık durumuyla yakından ilgilendiği olurdu (K1, K2). "Yemekleri komşumuz Nermin Teyze adında birisi yapardı (K1, K2). Sonra Dursun Orak aşçı olarak alındı (K2). Öğrenciler, yemek dağıtımında aşçıya yardım ederlerdi (K1, K3, K5). Hizmetli olarak Mustafa Buşkun kadroya katılan isimler arasında yerini aldı. Ancak resmi görevli değildi. Öğrenciler ona "dayı" derlerdi (K2). "Mustafa dayı, en baştan itibaren Seyit hocanın yanında yer alan çok vefalı bir insandı..." (K5). Geldikten sonra kursun temizliğini, erzakların getirilmesi gibi yardımcı hizmetlere dair işleri gönüllü olarak o yapardı (K2, K3, K5).

Katılımcıların bu ifadelerine bakılırsa o tarihlerde Bakacak Kur'an Kursu'nda düzenli, sistematik ve oturmuş bir yapıdan ziyade amatörce bir işleyişten söz edilebilir.

2. Büyük Ağa Medresesi Hafızlık Kur'an Kursu

Bu başlık altında 1980 yılında Amasya İl Müftülüğü bünyesinde gayr-i resmi olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlayan Büyük Ağa Kur'an Kursu'nun resmi Kur'an kursu olmasına giden süreç, kursun ilk hocaları, dersler ve içerikleri, günlük rutin ve kurumsallaşması hakkındaki bilgiler, katılımcıların beyanları doğrultusunda ele alınacaktır.

2.1. Büyük Ağa Medresesi'nin Kur'an Kursu Olarak Açılmasına Giden Süreç

Buraya kadar Bakacak'ın fiziki koşulları, bu koşullara bağlı ortaya çıkan eğitim ve öğretim faaliyetlerindeki zorluklar, katılımcıların

ifadelerine dayanarak aktarılmaya çalışıldı. Yapılan mülakatların satır aralarında bu zorluğu bilfiil öğretici olarak yaşayan ve kursun sorumluluğu üzerinde olan Seyit Ahmet Fırat'ın yeni arayışlar içerisine girdiği ya da koşulların, bunu düşünmeye onu mecbur ettiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Mesela Fırat Hoca'nın Kur'an öğretimindeki yaklaşımını ortaya koyarken "Onun bu konudaki felsefesi, temel eğitimle hafızlık eğitiminin birbirinden ayrılması yönündeydi." (K3) sözü hem farklı hocalar tarafından hem de farklı mekanlarda verilmesi gerektiği şeklinde anlamaya imkân verir. Bakacak Kur'an Kursu'nun zorlu koşullarına imkânsızlık sebebiyle farklı seviyelerdeki öğrencilerin aynı sınıf ortamında bir tek hocadan eğitim almaları eklendiğinde bu, daha anlaşılabilir hale gelmektedir. Nitekim Büyük Ağa'nın ilk mezunlarından Seyit Ahmet Fırat'ın oğlu "Babam rahmetli, 'Cenâb-ı Hak bize burayı nasip etmez mi? İnşallah eder.'" dediğini dile getirmiştir (K4).

Bu temenni zamanla eyleme dönüşmüş, Fırat öncülüğünde Sultan Bâyezîd Camii İmam-Hatipleri Şenel Tektaş ve Mehmet Ali Aydemir, kurs muhasibi Ahmet Eraslan'dan oluşan bir heyet Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne giderek ilgililerle görüşmüş ve niyetlerini izhar etmişlerdir (K2, K3, K4). Tam bir yanıt alamayınca oradaki bir memur (K4) ya da murakıplık yapan birisi, "Buna olumlu yanıt verilir mi verilmez mi bilinmez. Cevap verilirse bu 6 ayda mı yoksa bir senede mi olur, kestirmek mümkün değil. En iyisi siz kursun anahtarını bulup oraya yerleşin. Böyle olursa işler daha kolay yürür." (K2, K4) diyerek onlara yol göstermiştir.

Amasya'ya döndükten sonra Medrese'nin anahtarının kimde ve nerede olduğu araştırılmış, sonuçta cümle kapısının tam karşısında yer alan ve zamanın Amasya İl Milli Eğitim Müdürü Turgut beyin evinde olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Eve giderek "Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, Medrese'nin Kur'an kursu olması için dilekçe verdikleri ve anahtar için kendilerine yönlendirildiklerini" söylemişlerdir (K2, K4). "Mekâna bakma" sözüyle alınan anahtar, bir daha teslim edilmemiş ve o gece ayarlanan 2-3 traktörle Bakacak'taki sıra, masa, rahle, yatak gibi tüm eşyalar, Büyük Ağa'ya nakledilmiştir (K1, K2, K3, K4). Böylece "fiili işgalle" Medrese'ye yerleşilmiştir (K4). Katılımcıların, geldikten iki ay sonra 12 Eylül darbesi olduğu ve Seyit Hoca'nın öğrencileri Cuma namazı kılmaya dışarıya, civardaki cami ve mescitlerden herhangi birine göndermediği (K2, K3, K4) şeklindeki beyanlarına bakılırsa bu yerleşmenin 1980 yılı temmuz ayında gerçekleştiği söylenebilir.

2.1.1. 12 Eylül Darbesinin Büyük Ağa Üzerindeki Etkileri

Katılımcıların beyanlarına göre 12 Eylül Askeri Darbesi'nin Büyük Ağa Kur'an Kursu üzerinde birtakım olumsuz etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Her şeyden önce burada "gerici faaliyet yürütüldüğü" (K2) şeklindeki damgalama ve bu gerekçeyle dayanarak kursa denetim adı altında baskın düzenlenmesi, bunun göstergesidir. Yapılan mülakatlarda, darbe yönetimi tarafından şehre atanan vali, belediye başkanı ve garnizon komutanının bir yatsı namazı sonrası denetim için kursa geldikleri, ezber yapan öğrencileri gördükleri ve anlamını bilmeden Kur'an'ı ezberleme konusuna bazı tenkitlerde bulundukları, rahle, dizüstü oturma, ezber yaparken öğrencilerin sallanması gibi göze çarpan hususların zamanı geçmiş yöntemler olduğu şeklindeki yaklaşımları, bunun göstergesi kabul edilebilir (K1, K2, K4). Ancak Seyit A. Fırat'ın bu eleştirilere cevaplarının da manidar olduğu söylenebilir. Öğrencilere böyle bir şey yapmayı kendilerinin telkin etmediğini, onların ezbere odaklanarak Kur'an'ın ritmiyle sallandıklarını, bunu radyoda çalan "Leylim Ley" in ritmine kapılan bir kimsenin durumuna benzetmesi, Kur'an'ı ezberletmekle aslında ilim, irfan ve ahlaka giden yolu açmak için dinde atılması gereken ilk adımın bu olduğu; çünkü Kur'an'ın bunu telkin ettiğini söyledikten sonra garnizon komutanına yönelerek "Paşam! Babanız falanca kimse değil mi?" diye sormuş ve komutanın şaşkınlık içerisinde "Evet" cevabını almıştır. Sonra "Anneniz filanca hanımefendi değil mi?" deyince komutan, onları nereden tanıdığını sormuştur. Bunun üzerine Hoca, onlarla yolculuk yaptığını, kendilerini mütedeyyin ve sünnet-i seniyyeye uygun yaşayan insanlar olarak gördüğünü, burada da onun kendi içinde yetiştiği kültüre uygun, vatana ve millete faydalı bireyler yetiştirmek istediklerini dile getirince komutan "Haydi gidelim! Burada ancak bu iş yapılır." demiş ve kurstan ayrılmışlardır (K4).

Burada eksik kalan nokta şudur: Aslında Fırat Hoca, kursa maddi ve manevi desteği çok olan, şehrin fabrikatörlerinden Mustafa Kozlu'yu, denetim için kursa gelen yöneticilerden korumak ve dikkatlerini başka tarafa yöneltmek için onlara kursu gezdirmiş ve öğrencileri göstermek istemiştir. Çünkü Kozlu, bir etkinlik için bir vaizi davet etmiş, vaizin konuşmasındaki bazı ifadeler şikâyet konusu olmuş, onu himaye eden Kozlu olduğu için darbe yönetimi tarafından takibata uğramıştır. Denetimin olduğu akşam o da kurstadır. Ancak yine bahsedilen Kozlu, aynı zamanda zamanın il müftüsü Hüseyin Çınar'la birlikte kursa un

taşıyanlardan bir tanesidir. “Babam rahmetli, ‘Kursun kapısına geldim ki Hüseyin Çınar’la Mustafa Kozlu at arabasından 50 kg’lık un çuvallarını sırtlarına alarak indiriyorlar.’ demişti.” (K4) ifadeleri bunun açık göstergesidir. Sonraki mezunlardan da bu anlatılanları bizzat Seyit Hoca’dan dinlediklerini ifade edenler olmuştur (K8).

2.1.2. Medrese’nin Kur’an Kursu Olarak Açılışını Sağlayan Hâdise

Bu konuda katılımcılardan biri, “Seyit Hoca bizi, sanırım 100 Evler Mahallesi’nde, bir yere mevlide göndermişti.” diye anlatmaya başlamıştır (K3). Mevlide gelenlerden bir adam, askerdeyken izinli olarak o esnada orada bulunan Mahmut Yıldız’a “Kur’an kursundan öğrenciler mevlit okumaya geldi.” demiş, o da hangi Kur’an kursundan geldiklerini merak ederek öğrencilerin yanına gitmiştir. Tanışma faslının ardından Kur’an Kursu’nun şu anki yöneticisi olan Muammer Aksoy, Mahmut Yıldız’a “Büyük Ağa Medresesi Hafızlık Kur’an Kursu”ndan geldiklerini, şaka yollu, isterse onu da kursa hoca olarak alabileceklerini söylemiştir. O sıra Yozgat Akdağ Madeni Oluz Köyü’nde Kur’an kursu öğreticisi olup memlekete yakın bir yere gelmek isteyen Mahmut Yıldız, Amasya İl Müftülüğüne giderek tayininin Büyük Ağa’ya yapılmasını talep etmiştir. İletişimin bugünkü kadar hızlı olmadığı o yıllarda evrakların elden Diyanet İşleri Başkanlığı’na teslim edilmesi halinde işlerin daha hızlı yürüyeceği gerçeğinden hareketle Mahmut Yıldız Ankara’ya gitmiştir. Ankara’ya vardığında başkanlık yetkilileri, kendilerine kayıtlı böyle bir Kur’an kursunun bulunmadığını belirterek Yıldız’ın tayinini Bakacak Kur’an Kursu’na yapmışlardır. Bunun üzerine Amasya’ya dönen Mahmut Yıldız, İl Müftülüğünü durumdan haberdar etmiş, yetkililer de Büyük Ağa’nın hafızlık Kur’an kursu olması için resmi girişimlerde bulunmuştur. Bakanlar Kurulunun 12.6.1980 tarih ve 8/1066 sayılı kararına istinaden “2762 sayılı Vakıflar Kanunu’nun 10’ncu maddesine göre mümkün mertebe gayece aynı olan diğer hayrata tahsis edilen hayrat nev’inden vakıf gayrimenkullerin devir ve teslimine ait protokol” gereği, daha önceki bir tarihten başlatılarak, Amasya-Şamlar Mah. Samsun Şosesi üzerinde bulunan 63 pafta, 36 ada, 1 parsel konumundaki Büyük Ağa (Kapı Ağası) Medresesi ve sahası, 1.3.1980 tarihinden itibaren 5 yıl süreyle Diyanet İşleri Başkanlığı Amasya Müftülüğü’ne tahsis edilmiştir.²³ Bu

²³ Ayrıntılı bilgi için bk. Ekler, Ek-2: Vakıflarca Büyük Ağa Medrese Binasının Amasya

olaya istinaden Muammer Aksoy, Mahmut Yıldız'ı kastederek "Bunu buraya ben aldırdım." diye latife ederken Mahmut Yıldız da Büyük Ağa'yı kastederek "Buranın [resmen] açılmasını ben sağladım. Ortada kurs yoktu" diye latife etmiştir (K3).

2.2. Kur'an Kursu'nun İlk Hocaları

"Virane Bir Osmanlı Medresesi Kapı Ağası'nı Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'na Dönüştüren Öncü İsim: Seyit Ahmet Fırat" adlı bildiriye göre Fırat, Büyük Ağa'nın Büyük Ağa olmasında tartışmasız bir yere sahiptir²⁴ ve kursun ilk resmi hocasıdır.²⁵

Katılımcılardan K4 "Kursa başladık. Ben babamın sınıfında olmak istiyordum. O, 'Biraz bekle, düşünüyüm.' dedi. Bir haftanın sonunda beni, Sultan II. Abdülhamid'in saray imamlığını yapmış, ardından Sultan Bâyezid Camii imamlığı yapmış 'Süslü Hafız' namıyla meşhur Seyit Ulusoy (1862-1952) hocanın öğrencisi İbrahim Çıttır'a verdi." dediğine göre kursun ikinci hocası İbrahim Çıttır olmalıdır. O da hocası gibi Sultan Bâyezid Camii'nin emeklilerindendir.²⁶ T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı Olgunlaştırma Dairesi Başkanlığı'nın 7 Şubat 1983 tarih ve OE/13-2-941 sayılı yazısına istinaden "emekli İbrahim Çıttır'ın fahri olarak Merkez Büyük Ağa Kur'an Kursu'nda görevlendirilmesi" şeklindeki yazı, bunun resmiyete dökülmüş hali olarak kabul edilebilir.²⁷

Kursun ilk hocalarından bir diğeri Mustafa Çolak'tır. Çolak Hoca 1981 yılında ek ders mukabili fahri hoca olarak göreve başlamış ve 1994-1995 yılına kadar hafız yetiştirmeye devam etmiştir (K3).²⁸ Ziyaret Kasabası'nda Hacı Mustafa Yüce Hoca'dan hıfzını tamamlayan Çolak Hoca'nın Gümüşlü Camii imamlığından emekli olduğu belirtilmektedir.²⁹

İl Müftülüğü Emrine Tahsisi Yazısı.

²⁴ Diler - Arpaguş, "Virane Bir Osmanlı Medresesi Kapı Ağası'nı Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'na Dönüştüren Öncü İsim: Seyit Ahmet Fırat". KVKK gereği burada yer veremediğimiz özlük hakları belgesine göre Seyit Ahmet FIRAT, 5.3.1981 tarihinde Bakacak'tan Büyükağa nakledilerek Büyükağa'nın ilk resmi hocası olmuştur.

²⁵ Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 143-145.

²⁶ Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 146-147.

²⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Ekler, Ek-3: İbrahim Çıttır'ın Fahri Olarak Büyük Ağa'ya Görevlendirilme Oluru.

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Ekler, Ek 4: Mustafa Çolak'ın 1988 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Durum Çizelgesini Gösterir Müftülük Arşiv Belgesi.

²⁹ Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 147.

Kursun bir diğer hocası ise Mahmut Yıldız'dır. O hıfzını Erbaa'da İbrahim Çamur hocada yaptığını söylemiştir (K8). Medrese binasının Kur'an kursu olmasında il müftülüğünün onun sayesinde harekete geçtiği daha önce dile getirilmişti. Askerlik dönüşü kadrosu Bakacak Kur'an Kursu'nda olsa da fiilen Büyük Ağa'ya görevlendirilen Yıldız hoca'nın kadrosu daha sonra Büyük Ağa'ya nakledilmiştir.³⁰

Bu jenerasyon içerisinde kursa hoca olarak atanan son isim İsmail Batman'dır. 1983 yılında Büyük Ağa'ya ataması yapılmış; ancak kendisi askerlikten sonra 1984 yılından itibaren kursta hocalık yapmaya başlamıştır.³¹

2.3. Müfredat ve İçeriği

İsminden de anlaşılacağı üzere Büyük Ağa Medresesi'nin hafızlık Kur'an kursu olarak özel bir amaçla açılması, burada verilmesi planlanan eğitim ve öğretimin odak noktasını ve hangi hedefe yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Büyük Ağa'nın müfredatında resmi olarak tek bir ders vardır ve o "hıfz"dır. Hıfz ise klasik yöntemle yapılmaktadır. Buna göre her devirde ezberlenen yeni sayfalar vardır ve geçmiş devirler sürekli tekrar edilir. Hıfzın sağlam olması, sık tekrara bağlıdır. Dersler 8 ila 12 arasında hocalara birebir dinletilerek verilir, yemek ve ibadet saatleri dışında ezber yapma ve etüt gibi vakitlerini öğrenci, kursun rutini çerçevesinde değerlendirir.³²

Mülakatlarda Kur'an'ın ezberlenmesi demek olan hıfzın dışında daha başka derslerin de verildiği dile getirilmiştir. Bir katılımcı "Seyit Hoca öğrencileri mescide toplar, Tecvid anlatır ve talim yapardı." (K2), derken bir başkası, "İbrahim (Çıttır) Hoca, Siyer anlatır, Hz. Peygamber'in (a.s.) başına gelen üzücü olaylar sebebiyle müteessir olup ağlardı." demiştir (K8). Ancak bunlar müfredatta var olan dersler olmayıp öğrencilerin, idarecilerin talepleri doğrultusunda görülen ihtiyaca binaen spontane gelişen ve sınırlı sayıdaki öğrenciye verilen dersler olarak değerlendirilebilir. Bu meyanda üniversiteye hazırlık için belli bir grup öğrenci özel bir hocadan matematik dersi dahi almıştır (K4). Tüm bunlara rağmen şu hâdise, kurstaki hocaların hafızlıkla neyi hedeflediklerini açıkça ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

³⁰ Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 145.

³¹ Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 146.

³² Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 151.

"Hıfzımı tamamladığımda gidip hocamın elini öptüm ve 'hafızlığı bitirme izni' istedim. Çünkü gelenek böyleydi ve hıfzını tamamlayan 2 gün izne giderdi. İzin vermeyeceğine dair kanaatim baskındı. Çünkü bu kursa amcaoğluyla beraber başlamıştık; ama ben ondan önce hıfzımı tamamlamıştım. Arkadaşlarımın teşvikiyle şansımı denemekten bir zarar gelmeyeceğini düşündüm. Kapıyı çalıp idareye girdim ve Seyit Hoca'dan izin istedim. Hoca biraz düşündü. Adetten olduğu için izin verme temayülüyle benim kaygısını taşıdığım şey arasında kaldı. Sonra bana dönerek 'Ne izni?' dedi. 'Yavrum! Ezberi tamamlamakla sen işi bitirdiğini mi sanıyorsun? Daha merdivenin ilk basamağını tırmadın? Bunun meali var, tefsiri var, ahkamı var. İzin yok!' dedi ve ekledi: 'Git dersine çalış!'" (K8).

Bu olayı, hocaların tasavvurunda hıfzın çok daha ileri hedefler için olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür; ancak hıfz gibi zor bir süreçle örgün eğitimde verilen derslerin bir arada yürütülmesi de pek mümkün gözükmemektedir. Yine de merdivenin bir üst basamağına geçme düşüncesi, bunun fiili alt yapısı, imkân dahilinde oluşturulmaya çalışılmıştır denebilir. Katılımcıların beyanlarında dile getirilen musiki ve koro çalışmaları, sonraki süreçlerde Arapça dersi (K2, K3, K4, K8) hep bu bağlamda sayılabilecek gayr-i resmi dersler olarak düşünülebilir.

2.4. Kursun Günlük İşleyişi

Mimari açıdan Büyük Ağa Medrese'sinin fiziki yönden nasıl bir bina olduğuna Gediz Urak'ın *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi*³³ adlı doktora çalışmasıyla *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'nin "Kapı Ağası Medresesi"³⁴ maddelerinden yeterli bilgi edinilebilir. Biz bu başlık altında, tıpkı Bakacak Kur'an Kursu'nda olduğu gibi, Büyük Ağa'nın günlük rutininin ne şekilde olduğunu, katılımcıların beyanları doğrultusunda ele alacağız.

"Aslında Bakacak'tan Büyük Ağa'ya taşınmak yokluğa taşınmaktan farksızdı. Fakat mekân oldukça güzel ve genişti. O zamanlar kursta elektrik ve su yoktu. Odun ve kömür ihtiyacı sebebiyle kışın ısınma ve banyo gibi temizlik konuları problemli (K1, K2, K3). Yemekler mescidin, kible istikametine göre, tam arkasında kalan kısımda revakların altında yenirdi. Bu yüzden soğuk kış günlerinde yemeğin bazen donduğu olurdu

³³ Ayrıntılı bilgi için bk. Urak, *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu ve Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi*, 133-145.

³⁴ Burgaz, "TDV İslam Ansiklopedisi".

(K5). Aşçımız yoktu. Yemekleri dayı (Mustafa Buşkun) yapardı (K1, K2, K3, K4, K5). O ise Medrese'nin mescidinde müezzin kadrosundaydı.³⁵ Bakacak'tayken Kur'an'ını ilerletmiş, ezberlerini tamamlamış, Hoca'ya ve kursa olan vefası sebebiyle bir bakıma yöneticiler tarafından bu vazifeyle ödüllendirilmişti (K5). "Benim son zamanlarımda Abdülkadir Tuna aşçı olarak geldi. Onun askerlikte mutfakta çalışma dışında aşçılık konusunda bir deneyimi yoktu diye biliyorum." (K2). Öğrenciler tıpkı Bakacak'ta olduğu gibi aşçıya yardım etmek için mutfak nöbetine, yatakhane, dersane ve lavabo nöbetine, güvenlik için kapı ve gece nöbetine yazılırdı (K1, K2, K5). Banyo cumartesi ve pazar günleri yapılırdı." (K1). Bu işler için 'büyük abiler'³⁶ hoca tarafından seçilerek görevlendirilirdi (K8)."

2.5. Kurumsallaşma Süreci

Buraya kadar anlatılanlardan hareketle, Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'nun 90'lı yılların başında belli düzeyde kurumsallaşmasını tamamladığı söylenebilir. Şöyle ki; kadrolu ve fahri olarak ders veren hocalarının olması, öteden beri hizmetli görevini yerine getiren çalışanın bulunması ve yemek yapmak için bir aşçı istihdam edilmesi, bunun göstergesidir. Burada "belli düzeyde" denilmesi, kursa ait birtakım hizmetleri yine öğrencilerin yerine getiriyor olması sebebiyledir. Bir katılımcı, "Eğer bir yerin kurumsallaşmasından kasıt, sistemin oturması ve hangi işin kim tarafından ne şekilde yapıldığının tespiti ise bunu Büyük Ağa'da Seyit Hoca yapmıştır. Çünkü 1996 veya 1997 -yılı tam olarak hatırlamıyorum- Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından babama Büyük Ağa benzeri bir kursu Balkanlar'da teşekkül ettirmesi için teklif gelmiştir. Bu teklif, babamın bu konudaki yetkinliğinin resmen tanınmasıdır." (K4) derken, başka bir katılımcı "Seyit Hoca: Bakma yavrum bizim her işe

³⁵ Yüksek, Mustafa Buşkun'un 1985-1986 yıllarında müezzinlik kadrosuna atandığı bilgisini vermektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 150.

³⁶ "Büyük abiler" Seyit Hoca tarafından seçilen, hafızlığını bitirdiği halde Büyük Ağa'da kalmaya devam eden, Medrese'nin halka açılan yüzleri olan, ses ve kıraat açısından iyi olan öğrencilerinden oluşan bir grup öğrencidir (K5). "Büyük İlahi Grubu" ve "Küçük İlahi Grubu" olarak aynı anda bunların sayısının 10'a çıktığı zamanlar olmuştur (K8). O yıllarda Ahmet Ocak, Musa Orak, İlyas Keskin, İlhami Karga, Süleyman Şenel, Satılmış Solak, Kemal Altunışık, Muharrem Yılmaz "Büyük İlahi Grubu"nu oluşturmaktadır. Fatih Koca, Turan Çakır, Aslan Çıtır (Çıttır), Avni Bahçıvan (Bağcuvan), Necip Fazıl Köse, Ali Şen ise "Küçük İlahi Grubu"nu oluşturmaktadır. Bunlar, akla gelen isimlerden bazılarıdır.

koşturduğumuza. Adam yokluğunda mecburen yaptık. Büyük Ağa, bizden sonra Büyük Ağa oldu. Şimdi öyle mi? Nöbetçi hocası belli. Gece bekçisi var. Yemekhane ve yatakhane ayrı. Aşçıları, hizmetlileri ve devlet desteği... Bir yerin kurumsal hale gelebilmesi için bunlar önemli şeyler. Biz imkânsızlıklar içerisinde yapabildiğimiz kadarını yapmaya çalıştık." (K8) dediğini dile getirmiştir.

Onun bu sözlerindeki "devlet desteği" ve "yapabildiğimiz kadarı" ifadelerini, açmak gerekirse "Seyit Hoca, güzel ve temiz giyinmeye özen gösterirdi. Esnafı ziyaret eder, onlarla iletişimini koparmazdı. Benim defalarca şahit olduğum üzere onlar Hoca'nın ziyaretinden memnun olur, ona saygı gösterirlerdi. Bu yüzden kursa destekleri her zaman olmuştur. Hoca'nın ramazanda mukabele için camilere öğrencileri görevlendirmesi, mevlit için ilahi grupları oluşturması, vefat edenlerin arkasından kursta kelime-i tevhit çekme geleneği ve yine ramazanda Amasya camilerinde hatimle teravih gibi toplum yararına hizmetler, bu işin vizyon tarafını oluşturmaktaydı." (K2) ifadeleri, öğrencilerin hangi yetkinlikte yetiştirildiği ve kursun nasıl finanse edildiği konusundaki açıklamalardan bir tanesi kabul edilebilir. Zaten Amasyalı hayırseverler geçmişte olduğu gibi bugün dahi buranın üzerinden ellerini çekmemiş ve desteklerini devam ettirmişlerdir. "Hafızım! Düşünebiliyor musun? Bir gün değil, tam 40 yıldır Atem Gıdaş, her gün Büyük Ağa ve müstemilatındaki kurslara hayrına 500 ekmek gönderiyor." (K3) sözü de bunun delili kabul edilebilir. Sadece Kozlu, Kayalar, Atem Gıdaş gibi Amasya'nın iş adamları ve fabrikatörleri kursa destek olmamış, küçük esnaf ve köylüler de kendi imkanları nispetinde buraya katkı vermiştir. Bir mülakatçı, "Ben Ziyaret Kasabası'ndan bir meyvecinin 'Bu bizim mahsulün öşrü hocam!' diye gelip elindekini teslim eden insanlar gördüm." (K8) demiştir.

Bu konuda sadece Seyit Hoca'nın değil diğer bütün hocaların katkısından söz etmek gerekir. Seyit Hoca'dan sonra onun yerine idareci olan İsmail Batman Hoca bu noktada önemli isimlerdendir. Nitekim Fırat Hoca'nın, Büyük Ağa'nın kendisinden sonra Büyük Ağa olduğunu söylemesi, kurumsallaşma bakımından İsmail Batman'ın Büyük Ağa için neler yaptığının Seyit Hoca tarafından takdiridir. Mülakatlar esnasında Büyük Ağa Kur'an Kursu'nda onunla karşılaşmış ve emekliliğin nasıl gittiği kendisine sorulduğunda "Hocanın emeklisi olmaz, derler ya, elimizden geldiğince buraya destek olmaya çalışıyoruz. Bazen de köye

gidip geliyoruz.”³⁷ diye yanıt vermiştir. Bu noktada “Burası devletin resmi bir kurumu değil mi? Neden vatandaş buraya yardım ediyor?” şeklinde bir soru yöneltiler. Buna “...o zamanlar il müftülüğü aracılığıyla buraya yapılan katkının kursun sadece belli ihtiyaçlarını ancak karşılayabildiğinin konuşulduğunu duymuştum. Kursta daimî olarak yılda ortalama 100 öğrenciyi barındırmak öyle hiç kolay iş değil.” (K8) yanıtı verilmiştir.

3. Tartışma

Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'na dair anlatılacak elbette daha pek çok şey vardır. Ancak bu çalışmada ilk mezunlarının dilinden kursun teşekkül sürecine odaklanıldığı için bu çerçevede kalmaya özen gösterilmiş, aralarında ardıllık hem de sıkı irtibat olması sebebiyle Bakacak Kur'an Kursu'ndan başlanarak mesele ele alınmıştır. Fakat Bakacak'ın ilk açıldığı tarih olan 1953'le değişim ve dönüşüm geçirmeye başladığı tarih olan 1975 arasına dair de herhangi bir şey söylenmemiştir. Bunun iki nedeni vardır. İlki, Büyük Ağa'nın Kur'an Kursu olarak teşekkül ettirilmesinde bu dönemin herhangi bir etkisinin olmaması; ikincisiyse katılımcıların kısmen temas ettiği kadarıyla, dönüşümün başladığı tarih olan 1975'ten³⁸ önce buraya -il müftülüğüne bağlı resmi Kur'an Kursu olmasına rağmen- Süleymancılara hâkim olmasıdır (K1, K2). Süleymancılara bu mekânda olmasının anlaşılabilir bir tarafı vardır. Çünkü Süleyman Hilmi Tunahan, “1951'den itibaren açılmaya başlanan İmam-Hatip okullarında yeterli din eğitimi verilemeyeceğinden hareketle bu okulların Diyanet İşleri Reisliği'ne bağlanması gerektiğini savunmuştur.”³⁹

Yapılan mülakatlarda “Bakacak'a nasıl kaydoldunuz?” sorusuna katılımcılar “Hiç bilmiyorum” (K1), “Araya araya” (K2) ve “Babamın hedef odaklı tutumu neticesinde” (K5) gibi farklı cevaplar verirken Büyük Ağa'ya, Bakacak'taki başarısı ve hocaların hafızlık yapabileceği yönünde kanaat bildirmesiyle kaydoldukları şeklinde cevap vermişlerdir. “Bakacak'a gitmedim. Seyit Hoca وَمَا أَنفَقْتُ (ve mâ enfaktüm) ayetini ezberle gel, dedi. Ezberledim. Babama: ‘Tamam, başlayabilir.’ dedi ve doğrudan

³⁷ İsmail Batman, Kişisel Görüşme 28 Ağustos 2025.

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Videolarım Burada, “Amasya Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu Tanıtım Film” (10 Aralık 2015).

³⁹ Reşat Öngören, “Süleyman Hilmi Tunahan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/376.

Büyük Ağa'ya başladım." (K8) diyen de olmuştur. Dolayısıyla Büyük Ağa'ya kaydolabilmenin temel şartı, "hafızlık yapabilecek yeterliliğe sahip olma" şeklinde ifade edilebilir.

Her iki kursun fiziki yapısı karşılaştırıldığında aralarında ciddi farkın olduğu anlaşılmaktadır. Bakacak, eğitim ve öğretim için "yetersiz" ve "kalabalık" görülürken Büyük Ağa "ferah bir yer" olarak nitelendirilmiştir. Amasya İl Müftülüğünün 8/2/1988 tarih, 0500/031/54 sayı ve Bakacak Kur'an Kursu onayı konulu yazısına istinaden burada ancak 32 öğrencinin pansiyoner olarak kalabileceği hususu göz önüne alındığında fazla öğrenci barındırıyor olması, Bakacak'ın mekân olarak yetersizliğine katılımcıların yaptığı vurgu bakımından yerindedir. Çünkü "40 + 1'inci kişi olarak kursa kaydoldum." (K5), "Mescit ve yatakhane aynı odaydı." (K6, K7), "Kömürlükten bozma havasız bir yemekhane. Küçücük bir camı vardı." (K6), sözleri bunu ifade etmektedir. Nitekim 1992 yılı itibarıyla buradaki eğitim-öğretim faaliyeti Büyük Ağa'nın yakınındaki Merkez Kur'an Kursu'na taşınmıştır.⁴⁰ Buna mukabil Büyük Ağa medrese binasına taşınma, başlangıçta "yokluğa taşınma" olarak nitelendirilse de (K2) bu eksiklikler zamanla giderilmiştir. Kurs yöneticisinin belirttiğine göre bugün 98 kayıtlı öğrenci Büyük Ağa'da hafızlık yapmaktadır.⁴¹ Bu manada "Büyük Ağa'ya geçmek için can atardık." (K6, K7), "Geldik ki muhteşem bir yermiş!" (K6) sözleri anlamlı hale gelmektedir.

Katılımcılar, 1975 öncesi Bakacak'ta nasıl bir eğitim-öğretim faaliyeti yürütüldüğü hakkında herhangi bir açıklama yapmamışlardır. Ancak 1977'de Seyit Ahmet Fırat'ın buraya Kur'an kursu öğreticisi olarak atanmasına kadar eğitim-öğretim faaliyetinin "kara düzen" (K1, K2, K3) devam ettiğini dile getirmişlerdir. Kur'an öğretiminde temel eğitimle hafızlığın bir arada sağlıklı ilerleyemeyeceği anlaşılmış (K3); ancak Fırat Hoca 1980'e kadar Bakacak'ın, taşındıktan sonra da Büyük Ağa'nın müfredatında belirleyici bir rol oynamıştır. Her iki kursun günlük işleyişinin benzer olması, sistemin aynı el tarafından kurulduğunun göstergesi kabul edilebilir.

Kurumsallaşma yolunda atılan önemli adımlardan bir tanesi, öğretici kadronun teşekkül ettirilmesidir. Her ne kadar müftülük onayları, daha sonraki tarihler olsa da İbrahim Çıttır ve Mustafa Çolak hocaların Fırat hocayla birlikte en başından itibaren Büyük Ağa'da oldukları

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Ekler, Ek 5: Merkez Kur'an Kursu Açılış Onayı.

⁴¹ Muammer Aksoy, Kişisel Görüşme (28 Ağustos 2025).

anlaşılmaktadır. Çünkü Fırat hocanın oğlu “Babam bana: ‘Biraz düşünüyem.’ dedikten bir hafta sonra beni İbrahim Çıttır hocaya verdi.” (K4) demesi ve 12 Eylül 1980 askeri darbesinde Büyük Ağa’da olduğunu belirtmesi bunun kanıtıdır. Mustafa Çolak Hoca ise kursa uzak sayılmayacak bir yerde, Gümüşlü Camii’nde görevlidir ve hafızlık hocası Seyit Hoca’yla aynıdır. Dolayısıyla Mustafa Çolak’la Seyit Ahmet Fırat’ın geçmişten gelen bir ortak yanları vardır. İbrahim Çıttır ve Mustafa Çolak, resmi görevleri başka yerlerde olduğu için o tarihlerde kendi istek ve arzuları yanında müftülük tarafından görevlendirmeye Büyük Ağa’ya gidip gelmişlerdir. Emekliliklerinden sonra ise fahri öğretici onay belgelerinin alındığı anlaşılmaktadır. Mahmut Yıldız ve İsmail Batman ise Seyit Hoca’dan sonraki kursun resmi hocalarıdır. Sayılan bu isimleri, Büyük Ağa’nın ilk mezunlarından Muammer Aksoy’un 1989’da hafızlığını Bakacak’ta tamamladığı halde resmi kayıtlarda Büyük Ağa’nın ilk mezunu olan Ahmet Ocak’ın 1996’da kursa hoca olarak atanması takip etmiştir.

Süreç içerisinde, Bakacak’tan itibaren Seyit Hoca’ya koşulsuz destek veren isim, Mustafa Buşkun olmuştur. Kursun temizliği, erzak tedariki, yemek yapma, öğrencileri namaz için organize etme gibi tüm geri hizmetler onun eliyle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar onu “uyumlu” (K8), “çok vefakâr” (K5), “fedakâr” (K2, K3), “mütevazı” (K1, K4) gibi vasıflarla nitelendirmişlerdir. O, Abdülkadir Tuna’nın aşçı olarak Büyük Ağa’ya atanmasına kadar (1988) aşçılık yapmayı sürdürmüştür. Hizmete başladıktan yaklaşık 8-10 yıl sonra resmi görevi olan müezzinlik kadrosuna atanabilmiştir.⁴² Dolayısıyla kurucu lider olan Seyit Hoca’yla uyumlu çalışması, kurumsallaşma yolunda onun tarafından yapılan önemli bir katkıdır.

Günümüzde ise yukarıda resmedilen tablo şu noktaya evrilmiştir: 9 kadrolu öğretici -ki bunlardan bir tanesi talim ve dini musiki hocası-, öğrencilerin derslerini yapmasına ve performans açısından öğrenciyi değerlendirmeye yardımcı 4 öğretici, 9 mutfak elemanı, 5 hizmetli, 1 gece bekçisi, 1 güvenlik olmak üzere personel sayısı toplamda 29’dur. Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 28.08.2025 tarih ve E-28873483-251.99-6640765 sayılı yazısına istinaden Büyük Ağa’da 2013 yılından itibaren 879 öğrenci eğitim almış, bunlardan 483’ü hafızlık

⁴² Yüksek, *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*, 150.

belgelerini alarak mezun olmuş, personel hareketleri sebebiyle 21 öğretici de burada görev yapmıştır.⁴³

Sonuç

Bu çalışma, Osmanlı bakiyesi Kapı Ağası Medresesi'nin Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu olarak yeniden teşekkül sürecini, Bakacak Kur'an Kursu'ndan başlayarak, ilk mezunların tanıklıkları ve resmi evraklar ışığında detaylı bir şekilde ele almış, mukayese için sonraki mezunlara da nispeten yer vermiştir. Amasya'nın dini ve kültürel hayatında önemli bir yer tutan Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'nun bu teşekkül süreci, 1970'li yılların ikinci yarısında Bakacak Kur'an Kursu'nun fiziki ve eğitimsel yetersizliklerinden doğan ihtiyaçla şekillenmiştir. Seyit Ahmet Fırat'ın vizyoner liderliği, bu süreçte belirleyici olmuş; ancak İl Müftülüğü'nün desteği, Mustafa Buşkun gibi gönüllülerin fedakâr katkıları ve Amasya'nın hayırsever esnafıyla halkının maddi-manevi yardımları, bu dönüşümün temel yapı taşlarını oluşturmuştur. Özellikle 1980 yılında, restorasyonu tamamlanan Büyük Ağa Medresesi'nin fiili olarak Kur'an kursuna dönüştürülmesi hem fiziki koşulların iyileştirilmesi hem de hafızlık eğitiminin temel eğitimden ayrılarak daha nitelikli bir çerçeveye oturtulması açısından bir dönüm noktasını teşkil etmiştir.

Çalışmanın bulguları, Büyük Ağa'nın kurumsallaşma sürecinde disiplinli bir eğitim anlayışının, düzenli ve çok tekrarın, rekabetçi uygulamaların, mukabele ve teravîh gibi pratiklerin, ders dışı etkinliklerin hafızlık eğitiminde başarıyı artırdığını ortaya koymaktadır. Seyit Ahmet Fırat'ın, hafızlığın sadece Kur'an'ı ezberlemekle sınırlı olmadığını, bunun ilim, irfan ve ahlaka giden yolun ilk basamağı olduğunu vurgulayan yaklaşımı, kursun eğitim felsefesini göstermesi bakımından önemlidir. 12 Eylül Askeri Darbesi gibi zorlu dönemlerde bile, Fırat'ın cesur ve sağduyulu müdahaleleri, kursun devamlılığı açısından son derece kritiktir ve bu süreçte yerel halkın, esnafın desteği, kursun sürdürülebilirliğini güçlendirmiştir. Buna ilaveten ondan sonraki idarecilerin -başta İsmail Batman olmak üzere- kurumsallaşmayı ciddi manada ileri taşıdıkları görülmüştür. Bugün, yaklaşık 30 personeli ve yılda 25-35 arasındaki bir sayıya tekabül eden hafız yetiştirme

⁴³ Ayrıntılı bilgi için bk. Ekler, Ek 6: Mevcut Durumu Gösterir Bilgi Talep Dilekçesine Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığının Cevabı.

kapasitesiyle Büyük Ağa, Türkiye ve dünya çapında dereceler elde eden mezunları göz önüne alınırsa dini eğitimde önemli bir mevkie sahiptir denebilir.

Bakacak Kur'an Kursu'nun 1953-1975 yılları arasındaki dönemine dair sınırlı bilgi, bu çalışmanın eksik yönlerindendir ve bu dönemin, özellikle Süleymanlıların etkisiyle şekillendiği katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalar, bu döneme odaklanarak daha bütüncül bir tarihsel perspektif sunabilir. Ayrıca, Büyük Ağa'nın eğitim geleneğinin köklü bir silsileye dayandığı göz önünde bulundurularak, yeni araştırmalar için şu önerilerde bulunulabilir: Öncelikle, Seyit Ulusoy (Süslü Hafız) gibi tarihi şahsiyetlerin mirasının daha derinlemesine incelenmesi faydalı olacaktır. Ulusoy'un Sultan II. Abdülhamid dönemi saray imamlığı ve Amasya'daki etkisi, Büyük Ağa'nın eğitim felsefesini şekillendiren zincirin önemli bir halkasıdır ve bu bağlamda, onun talebeleri (örneğin İbrahim Çıttı) üzerinden bir silsile araştırması, hafızlık eğitiminin geleneksel yöntemlerini ve kültürel aktarımını aydınlatılabilir. İkinci olarak, mekânın kalitesinin eğitim ve öğretim üzerindeki etkisine odaklanan karşılaştırmalı bir çalışma önerilebilir. Bakacak'ın yetersiz fiziki koşullarıyla Büyük Ağa'nın restore edilmiş, ferah ve tarihi yapısının karşılaştırılması, mekânın motivasyon, odaklanma ve öğrenme kalitesini nasıl artırdığını empirik verilerle ortaya koyabilir. Bu, genel olarak dini eğitim kurumlarında mimari tasarımın pedagojik rolünü inceleyen daha geniş bir tartışmaya katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'nun teşekkülü, bir vizyonun, kolektif çabanın ve yerel toplumun desteğiyle mümkün olmuştur. Seyit Ahmet Fırat'ın öncülüğünde başlayan bu süreç, bugün disiplinli yapısı, nitelikli eğitimi ve kültürel katkılarıyla Amasya'nın dini ve sosyal hayatında artık köklü sayılabilecek bir yere sahiptir. Bu çalışma, kurumun tarihine kayıt düşerek, onun geçmişten günümüze uzanan mirasını ve hafızlık eğitimi alanındaki etkisini vurgulamayı amaçlamıştır.

Kaynakça

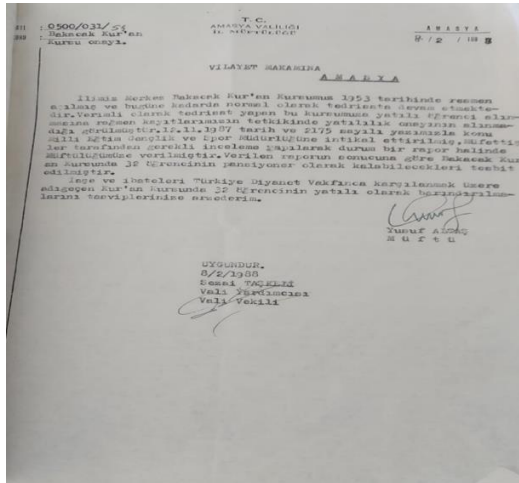
- Amasya İl Müftülüğü Gençlik Koordinatörlüğü. "Din Hizmetine Adanmış Ömürler İsmail Batman Büyükağa Medresesi Hafızlık Kur'an Kursu Yöneticisi". *Facebook*. 09 Ekim 2020. Erişim 26 Ağustos 2025. <https://www.facebook.com/watch/?v=354411895973569>
- Ayar, Ali Rıza - Özel, Recep Orhan. "Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Amasya Günlükleri'nin Tanıtımı ve Sadeleştirilmesi". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2013), 147-167. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauiifd/issue/1734/21312>
- Birsel Varol, Gözde. XIX. ve XX. Yüzyıla İntikal Eden Amasya Medreseleri. Amasya: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Burgaz, Gülay. "Kapı Ağası Medresesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/342-343. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Diler, Ramazan - Arpaguş, Faysal. "Virane Bir Osmanlı Medresesi Kapı Ağası'nı Büyük Ağa Hafızlık Kur'an Kursu'na Dönüştüren Öncü İsim: Seyit Ahmet Fırat". *Uluslararası Amasya Sosyal Bilimler Araştırmaları Sempozyumu-II Türkiye Yüzyılında Amasya*. ed. Hadi Belge vd. 119-120. Amasya: Amasya Üniversitesi Yayınları, 2025.
- Gabriel, Albert-Louis. *Monuments Turcs d'Anatolie*. II Cilt. Paris: y.y., 1934.
- Gün, Ayşegül vd. "Bir İlmi Geleneğin Merkezi: Büyükağa Kur'an Kursu - Hafızlık Eğitimi, Niteliği, Sorunları ve Beklentileri-". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (2018), 211-240. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hititilahiyat/issue/41870/504996>
- Kanbur, Aysun - Kanbur, Engin. "Medreselerde Eğitim, Yönetim ve Organizasyon Faaliyetleri: Amasya Medreseleri Açısından Bir Değerlendirme". *I. Amasya Araştırmaları*. ed. Yavuz Bayram. 1267-1292. 2. Kitap. Amasya: T.C. Amasya Valiliği, 2007.
- Karateke, Tuncay. "Bir Kur'an Öğretmeni: Hafız Abdullah Nazırlı (Hayatı, Eserleri ve Kur'an Öğretim Yöntemi)". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (2015), 57-80. <https://doi.org/10.18498/amauiifd.04677>
- Koca, Fatih. "Amasya Mûsikî Cemiyeti ve Büyükağa Medresesi'nin Amasya Dînî Mûsikîsine Katkısı". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2016), 127-137.
- Köksal, Eren. *Amasya'da Dinî Mûsikî Geleneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

- Öngören, Reşat. "Süleyman Hilmi Tunahan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 41/375-376. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Urak, Gediz. *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu ve Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994.
- Videolarım Burada. "Amasya Merkez Erkek Yatılı Kur'an Kursu Tanıtım Filmi". *Youtube*. 10 Aralık 2015. <https://www.youtube.com/watch?v=wZvC7A4aJXo>
- Yasar, Abdîzâde Hüseyin Hüsâmeddîn. *Amasya Tarihi*. thk. Songül Keçeci Kurt vd. 12 Cilt. Samsun: Uğur Ofset, 2022.
- Yerkazan, Hasan. "Amasya Dârü'l-Hadîsleri". *Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Kültür-Edebiyat*. 2/1404-1420. Amasya: Amasya Valiliği & Amasya Belediyesi, 2017.
- Yüksek, Muhammet Enes. *Amasya Büyük Ağa Medresesi ve Şehrin İlim-Kültür Hayatına Etkisi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Ekler

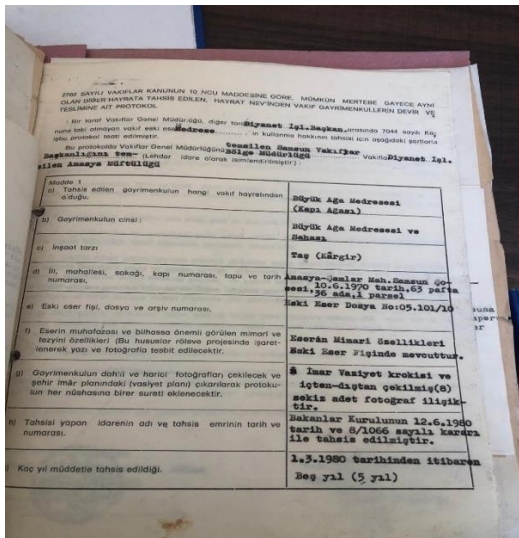
Ek-1:

Bakacak'ın ilk açılış tarihi hakkında bilgi ihtiva eden ve öğrenci kapasitesini gösteren 1988 tarihli valilik olur yazısı

Ek-2:

Vakıflarca Büyük Ağa Medrese binasının Amasya İl Müftülüğü emrine tahsisi
yazısı

İbrahim Çıttır'ın fahri olarak Büyük Ağa'ya görevlendirilme oluru

T.C.
BAŞBAKANLIK
OLİMPİYATLAR Dairesi Başkanlığı

SAYI: OE/13-
KONU: Fahri Görevlendirme.

941
7 / 7 / 1963

AĞAFA
10.7.1963

BAŞKANLIK MAKAMINA

7 - Subat 1963

ILGI : a) Anayasa Maddesinin 21.22-1962 gün ve 2797 sayılı yasa ile
b) Diyanet İşleri Bakanlığı'nın 31.12.1962 gün ve 6666 sayılı oluru.

Bakanlığımıza görevlendirilmek üzere emekliye ayrılacak ve ilgililerle Kur'an
kurusu Fahri Öğreticiliğine taktir edilen aşağıdaki adı, soyadı ve adres bulunan
kişilerin isimleri aşağıda belirtilmiştir. İlgili b) maddesi
Bakanlık oluru uyarınca Kur'an kurusu Fahri Öğreticiliğine görevlendirilecektir.

Gözet Hurdik
Olunışları Dairesi
Başkanı

ASLININ AYRIDIĞI
A. FAKİR DEĞERLİK
EĞİTİM-ÖĞRETİM ANKARA

O L U R U
/ 1963

Ahmet ÖZTAÇ
Baklan Yardımcısı
Baklan Adına

İdi ve Soyadı : Ökrevi : Kuran Yeri : Kuran Adı :
İbrahim ÇİFTÇİ İsm-Hakk(Hakk) Anenya-Başkan Bükhege Kur'an kurasu
AFAFA VALİLİHÖDRE (Mülukla)
7 Subat 1963

942

İlinis herken Bükhege Kur'an kurusunda görevlendirilen
mekall Ibrahim ÇİFTÇİ at olur Ökreli yukarıya çıkartılmıştır.

Bilgi ve görüşünü rica ederim.

BAŞKAN ARINA

Kelime
15.12.3
10.7.1963

Yusuf Çiftçi
Gözet Hurdik
Olunışları Dairesi
Başkanı

OE/13
26/1

Mustafa Çolak'ın 1988 Eğitim-Öğretim Yılı Öğrenci Durum Çizelgesini Gösterir
Müftülük Arşiv Belgesi

KUR'AN KURULANI
OGRENCI DURUM CETVELI
(1964. EKİM AYI SONU HİTABIYLA)

KURBAN KADROLU YERİ KADROSUZ
OGRETICININ ADI, BOYADI
OGRETICININ ASIL GÖREV UNVANI
OGRETICININ ASIL NO.

1. MAREKZ
1. MAREKZ
1. MAREKZ
1. MAREKZ

BUCAGI (KOYUD)
KURSUUN ADI

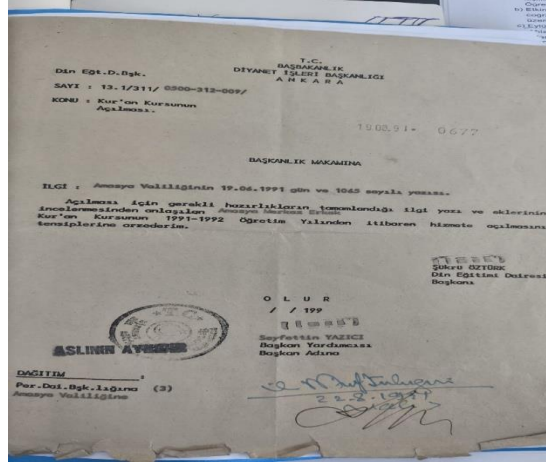
1. MAREKZ
1. MAREKZ

OGRENCI NIN

Sıra No	Okul No	ADI, SOYADI	Erekek Yeni	Doküman Yeni	Kamnet Temat- cinin Kamet Tatili	Kursa Kamnet	Ders Durumu (*)
1	301	HANZA ALIYAN	11	11	11	11	11
2	302	ELBAY ALIYAN	11	11	11	11	11
3	303	YARIZ GÜNE	11	11	11	11	11
4	304	BİLAL SEZ	11	11	11	11	11
5	305	DAVID KÖRÜ	11	11	11	11	11
6	306	SERİ SOCAN	11	11	11	11	11
7	307	SERİDİ İLAL	11	11	11	11	11
8	308	HANA SELEN	11	11	11	11	11
9	309	HANCIYIN GANBOL	11	11	11	11	11
10	310	HANA ERDİN	11	11	11	11	11
11	311	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
12	312	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
13	313	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
14	314	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
15	315	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
16	316	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
17	317	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
18	318	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
19	319	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11
20	320	MAHİR ERDİN	11	11	11	11	11

Ek-5:

Merkez Kur'an Kursu Açılış Onayı

Ek-6:

Mevcut Durumu Gösterir Bilgi Talep Dilekçesine Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığının Cevabı

